

Göteborgs miljövetenskapliga centrum (GMV)
/ Barbro Robertsson

Utbildningsnämnden

Rapport hållbarhetsmärkning av kurser och program

BAKGRUND

I april 2014 fastställde utbildningsnämnden nya kriterier för hållbarhetsmärkning av kurser och program vid universitetet. Förslaget hade dessförinnan varit ute på remiss på samtliga fakulteter och remissvaren hade bearbetats till ett slutgiltigt dokument med kriterierna. Bakgrunden till, motiv för och utvecklingen av hållbarhetsmärkningen sedan den startade 2006, jämte bakgrund till och motiv för valet av de nya kriterierna finns beskrivet i dokumentet som bifogas rapporten och också kan nås [här](#).

Kriterier för hållbarhetsmärkning av kurser och program.

De nya kriterierna innebär att för att en kurs eller program skall hållbarhetsmärkas krävs att minst ett av kursens lärandemål tydligt visar att kursens innehåll uppfyller minst ett av 10 explicita kriterier som innehåller mångvetenskapliga och tvärvetenskapliga frågeställningar och perspektiv. Om hållbarhet är kursens eller programmens fokus kan kursen/programmet märkas som hållbarhetsfokuserad i annat fall som hållbarhetsrelaterad. Själva märkningen görs i databasen UtbildningsGubas, där en fråga kommer upp när kursen rapporteras.

Informationen om de nya kriterierna skickades ut till fakulteter och institutioner direkt efter beslutet och har också legat på universitetets webbsidor för utbildning samt på sidor för miljöledningssystemet. Även i användarhandledningen till UtbildningsGubas finns information samt länk till själva kriterierna. På webbsidorna för utbildning har också listor på hållbarhetsmärkta kurser och program tidigare varit synliga. Fram till vårterminen 2016 har endast program och fristående kurser hanterats av institutionerna i UtbildningsGubas, varför kurser som endast ges inom ramen för program ej har hållbarhetsmärkts.

Uppdrag att utvärdera märkning

Beslutet i utbildningsnämnden i april 2014 innefattade också ett uppdrag till Miljöenheten att en gång varje år redovisa en kommenterad sammanställning av vilka kurser och utbildningsprogram vid universitetet som erhållit en märkning samt att vid behov föreslå eventuella förändringar av kriterierna. Då Miljöenheten organisatoriskt integrerats i Göteborgs

Miljövetenskapliga Centrum (GMV) från och med 2016, har ansvaret för uppdraget övertagits av GMV.

Eftersom hållbarhetsmärknigen med hjälp av de nya kriterierna inte kom igång förrän på senhösten 2014 sker nu sammanställning och rapportering först efter 2015 års utgång.

METOD

För att undersöka förekomst av hållbarhetsmärkta kurser och program och dessutom få ett underlag för eventuella förslag till eventuella förändringar har kursplaner och utbildningsplaner studerats. Här är det viktigt att påpeka att det inte är kursers och programs faktiska innehåll, vad studenterna verkligen lär sig eller vilka frågor som tas upp i kurser och program som har undersökts utan just bara vad som står i kursplaner och utbildningsplaner och hur väl det överensstämmer med kriterierna.

I mitten på september 2015 togs samtliga 104 hållbarhetsmärkta kurser¹ ut ur UtbildningsGUBAS, där märknigen görs. Uttaget skedde via utbildningssidorna på GU:s webb där samtliga hållbarhetsmärkta kurser då fanns listade. Dessa kurser är fristående kurser, dvs. kurser som syns i kurskatalogen och på webben och som direkt kan sökas av studenter. Kursplanerna till kurserna togs fram och såväl kursens innehåll som dess lärandemål lästes. Kurserna kategoriserades enligt följande: Kurs med lärandemål som uppfyller något av kriterierna (**grön kategori**), kurs som enligt kursplanen saknar lärandemål som uppfyller något av kriterierna, men enligt innehållsbeskrivningen av kursen har ett innehåll som motsvarar något av kriterierna (**gul kategori**) och kurser som enligt kursplanen saknar lärandemål och innehåll som uppfyller något av kriterierna (**röd kategori**). Tre personer, Barbro Robertsson, GMV, Amanda Forsman, GMV och Konstnärliga fakulteten samt Mattias Sundemo, Handelshögskolan, som alla varit delaktiga i processen att ta fram hållbarhetskriterierna gjorde var för sig bedömningen och diskuterade sig i fall av oenighet fram till gemensamma bedömningar. För kurser som kategoriserats som gröna gjordes också en bedömning av vilket eller vilka kriterier som uppfyllts.

Oberoende av denna bedömning och kategorisering gjordes ett slumpmässigt urval av 20 hållbarhetsmärkta kurser. Namn och kontaktuppgifter till kursansvariga lärare togs fram och dessa kontaktades via telefon av en person vid enheten som inte varit delaktig i utarbetandet av hållbarhetsmärkningskriterierna och inte heller delaktig i bedömningen och kategoriseringen av kurserna enligt ovan. Vid en kort telefonintervju söktes svar på frågor om hur hållbarhetsmärknigen gått till, om märkningskriterierna varit kända, om de använts och var man i så fall funnit dem.

Samtliga 33 hållbarhetsmärkta program² såsom de presenterades på GU:s utbildningsweb i februari 2016 hanterades på motsvarande sätt, dvs. utbildningsplanernas/examensbeskrivningarnas lärandemål och innehåll bedömdes i relation till kriterierna och motsvarande kategorisering som för kurser gjordes. Se ovan för färgkodning och angivande av kriterienummer. Några intervjuer med programansvariga har inte genomförts.

¹ I uttaget från UtbildningsGubas till GU:s Årsredovisning rapporterades 200 hållbarhetsmärkta kurser. Skillnaderna beror bl.a. på att den redovisningen räknar kurstillfällen, medan den här rapporten redovisar unika kurser.

² I GU:s årsredovisning anges att 32 av totalt 243 program är hållbarhetsmärkta.

RESULTAT

Hållbarhetsmärkning av kurser

Av de 104 hållbarhetsmärkta kurserna var 70 hållbarhetsrelaterade och 34 hållbarhetsfokuserade. Vid Samhällsvetenskapliga fakulteten var 35 kurser hållbarhetsmärkta (23 h-relaterade + 12 h-fokuserade), samtliga gavs vid institutionen för Globala Studier. Vid Handels gavs 23 märkta kurser (13+10), vid Naturvetenskapliga fakulteten 34 (25+9), vid Sahlgrenska 7 (h-rel) och vid Humanistiska fakulteten 5 (2+3) hållbarhetsmärkta kurser. Inga hållbarhetsmärkta kurser således vid Konstnärliga fakulteten, Utbildningsvetenskapliga fakulteten eller IT-fakulteten vid tidpunkten för uttaget av kurser ur databasen.

Vid genomläsningen av kursplanerna till de 104 hållbarhetsmärkta kurserna kategoriserades 54 kurser (52 %) som gröna, dvs hade lärandemål som uppfyllde något kriterium, 21 kurser (20 %) som gula dvs de hade inte lärandemål men väl kursinnehåll som visade att kursen uppfyllde något kriterium och 29 kurser (28 %) som röda, dvs varken lärandemål eller kursinnehållsbeskrivning indikerade att kursen uppfyllde något kriterium. Se tabell 1. Vid de tre fakulteter som hade flest hållbarhetsmärkta kurser var andelen i grön kategori för Samfak 37 %, Handels 48 % och Natfak 70 %.

Tabell 1. Kategorisering av hållbarhetsmärkta kurser samt antal kurser i olika kategorier

Antal	Kategori
54	Lärandemål finns som uppfyller något kriterium
21	Lärandemål som uppfyller något kriterium saknas, men det finns innehållsbeskrivning i kursplanen som visar att kursen har ett innehåll som motsvarar något kriterium
29	Lärandemål som uppfyller något kriterium saknas, inte heller finns innehållsbeskrivning i kursplanen som visar att kursen har ett innehåll som motsvarar något kriterium

Tabell 2. Kategorisering av hållbarhetsmärkta program samt antal program i olika kategorier

Antal	Kategori
19	Lärandemål finns som uppfyller något kriterium
8	Lärandemål som uppfyller något kriterium saknas, men det finns innehållsbeskrivning i utbildningsplanen som visar att programmet har ett innehåll som motsvarar något kriterium
6	Lärandemål som uppfyller något kriterium saknas, inte heller finns innehållsbeskrivning i utbildningsplanen som visar att programmet har ett innehåll som motsvarar något kriterium

Tabell 3. Intervjusvar i relation till kategorisering av kurser

Kursansvarigs roll i märkningsprocessen	Antal kursansvariga	Andel % gröna kurser ³	Andel % gula kurser ³	Andel % röda kurser ³	Antal som kände till kriterierna	Antal som kunde bekräfta att kriterierna använts
Ansvarat för/till stor del delaktig	6	100	0	0	6	6
Ej ansvarig för märkningen, men kände till att kursen var märkt	9	55	33	11	4	2
Ej delaktig och kände ej till att kursen var märkt	4	50	0	50	0	0
Minns ej processen	1	100	0	0	1	0
Totalt	20				11	8

Genom intervjuer med ett slumpmässigt urval av tjugo kursansvariga framkom att en knapp tredjedel av kursledarna var ansvariga för eller till stor del delaktiga i hållbarhetsmärkningen av respektive kurs. Dessa kursansvariga kände till kriterierna och kunde bekräfta att de användes vid märkningen. Alla dessa kurser har kategoriserats som gröna kurser³.

Strax under hälften av kursledarna ansvarade inte för hållbarhetsmärkningen. Inom denna kategori kände knappt hälften till kriterierna. Drygt hälften av dessa kurser har bedömts som gröna, en tredjedel gula och resterande som röda. Två av de kursansvariga inom denna kategori kunde bekräfta att kriterierna användes vid märkningen, varav den ena är kursansvarig för en kurs som har kategoriserats som grön och den andra för en gul kurs.

En femtedel av kursansvariga kände inte till att deras respektive kurs är hållbarhetsmärkt. Detta kunde exempelvis bero på att kursansvarig nyligen tagit över ansvaret för kursen. Ingen av dessa kursledare kände till kriterierna. Hälften av kurserna har bedömts som gröna och den andra hälften som röda.

Ungefär hälften kunde svara på hur de kommit i kontakt med kriterierna. Hos en majoritet skedde detta via utbildningsledaren eller liknande. Resterande var delaktiga i diskussionen då kriterierna till hållbarhetsmärkningen arbetades fram.

Det kom in 19 kommentarer under undersökningen, varav drygt hälften (11 av 19 kommentarer) var feedback på hållbarhetsmärkningen. Exempel på synpunkter som framkom var att det var viktigt att märkningen tydligt kommuniceras till studenterna, att andra verktyg som används för att integrera hållbarhet i utbildningen (exempelvis Verktogsådan) kan bidra till arbetet med att hållbarhetsmärka kurser och att hållbarhetsmärkningen borde prioriteras mer. Någon ansåg att processen kring hållbarhetsmärkningen blivit något för krånglig.

Tre kommentarer var synpunkter på själva undersökningen, som gällde att det är bra att denna typ av översyn görs eller att det kanske hade varit lämpligare att istället för kursansvariga kontakta programansvariga.

³ Enligt bedömning utifrån kursplanen. Se sid 2.

Resterande fem kommentarer gällde exempelvis att kursansvariga fann det konstigt att deras kurser är hållbarhetsmärkta eller var kommentarer på deras svar under intervjun.

Program

Av de 33 hållbarhetsmärkta programmen var 27 hållbarhetsrelaterade och 6 hållbarhetsfokuserade. Av Handels 9 hållbarhetsmärkta program utgjorde 6 program olika språkliga inriktningar av samma program. Genomläsning av utbildningsplaner/examensbeskrivningar gav på motsvarande sätt som med kurser 19 gröna program, 8 gula och 6 röda, vilket betydde att 58 % av programmen uppfyllde kriterierna enligt bedömningen. Se tabell 2.

DISKUSSION

Endast drygt hälften (52 %) av samtliga hållbarhetsmärkta kurser på universitetet uppfyllde kriterierna för hållbarhetsmärkning till fullo, grön kategori, enligt den bedömning som gjordes. Detta kan betyda att man inte har använt kriterierna när man beslutat om hållbarhetsmärkning av övriga 48 procent av kurserna. Motsvarande andelar för programmen var att 58 procent uppfyllde kriterierna. Att kriterierna verkligen använts vid märkningen av de kurser/program som vid bedömningen kategoriserades som gröna är förstås inte heller säkert. Lärandemålen kan ju ändå motsvara kriterier utan att någon aktivt kontrollerat detta. Varför endast hälften av de hållbarhetsmärkta kursernas lärandemål tydligt visar att innehållet i kursen uppfyller något av hållbarhetskriterierna går inte att utläsa av den här undersökningen. Tänkbara förklaringar är att kriterierna inte är kända eller tillgängliga, att kriterierna inte används eller att kriterierna har tolkats olika. Alltför vidlyftiga tolkningar av kriterierna begränsas av den inledande texten i dokumentet, men det kan tänkas att alla inte läst den texten.

Ytterligare 20 procent av kurserna (och 25 procent av programmen) bedömdes ha ett innehåll som motsvarade något kriterium, men detta var då inte tydligt i lärandemålen enligt vår bedömning. Detta innebär att det ändå i närmare tre fjärdedelar (72 procent) av de hållbarhetsmärkta kurserna framgick av kursplanens lärandemål **eller** innehåll att kursen uppfyllde något av hållbarhetsmärkningens 10 kriterier. Motsvarande siffra för programmen var 82 procent. I kriterierna ingår ju dock att lärandemålen också tydligt skall visa detta.

Av intervjuerna framgick att bara en dryg tredjedel av de tjugo kursansvariga lärarna varit direkt delaktiga i hållbarhetsmärknings-processen. Samtliga dessa kurser har också bedömts uppfylla kriterierna för hållbarhetsmärkning, grön kategori. I andra fall hade kurser hållbarhetsmärkts medan någon annan varit ansvarig och i ytterligare andra fall skedde hållbarhetsmärkningen på en annan nivå, t.ex. av en studierektor. Fyra av de tjugo lärarna kände inte ens till att kursen var hållbarhetsmärkt, vilket kanske inte är så anmärkningsvärt eftersom själva märkningen i dagsläget inte framgår i kursplanen.

Mer anmärkningsvärt är kanske att drygt hälften (11) av de tillfrågade lärarna inte kände till kriterierna för hållbarhetsmärkningen, trots att fyra av dem kände till att deras egen kurs var hållbarhetsmärkt. Detta väcker bl.a. också frågan om hur många lärare, som **inte** är kursansvariga för hållbarhetsmärkta kurser, som känner till kriterierna.

Man kan också konstatera att kursansvariga lärare som intervjuats mestadels varit positiva såväl till att kriterier finns som till att en översyn av processen görs, även om någon ansåg att märkningen blivit en väl krånglig process.

Kriterierna för hållbarhetsmärkningen och listor på hållbarhetsmärkta kurser och program har varit mindre synliga och svårare att hitta på GU:s webbsidor sedan hösten 2015 i samband med att webbsidorna för utbildningar helt gjorts om. Informationen finns, men det är en längre

process att få fram den. Samtidigt har Miljöenheten upphört som egen enhet och en del av dess webbsidor har också förändrats, vilket har gjort att även den delen av informationen nu är flyttad och att alla länkar ännu inte är uppdaterade. Sedan senare delen av hösten 2015 har det alltså varit svårt att hitta kriterierna. Arbetet med att återställa och lyfta hållbarhetsmärknings på webbsidorna pågår nu. Dock svarade ingen av de intervjuade lärarna att de haft svårt att hitta kriterierna. Kriterierna verkar i de flesta fall nått lärare genom en intern process där de presenterats via utbildningsledare eller studierektor.

Som tidigare nämnts är det viktigt att påpeka att det **inte** är det faktiska innehållet i kurser och program som här studeras. Det kan mycket väl vara så att centrala frågor i en kurs helt motsvarar innehållet i ett eller flera av de tio hållbarhetskriterierna, men att detta inte explicit uttrycks i kursplanen, vilket är det enda den här undersökningen har studerat.

Tre fakulteter hade inte någon hållbarhetsmärkt kurs vid tillfället för uttag av kurser i september 2015 nämligen IT-fakulteten, Utbildningsvetenskapliga fakulteten och Konstnärliga fakulteten. I dagsläget har IT-fakulteten tre hållbarhetsmärkta kurser på masternivå, utbildningsvetenskap har fem medan Konstnärliga fakulteten fortfarande inte har någon. Några stickprov från de kurser som ges vid Akademin Valand och HDK visar att man har kurser med innehåll som mycket väl uppfyller kriterier för hållbarhetsmärkning, men man har alltså valt att inte arbeta med detta.

SLUTSATSER och FÖRSLAG PÅ ÅTGÄRDER

Denna utvärdering visar att kriterierna för hållbarhetsmärkning av kurser och program är ofullständigt kända bland lärare. Den visar också att användningen av kriterier och märkning sker på ett varierat sätt.

Kursansvariga lärare som intervjuats var mestadels positiva såväl till att kriterier finns som till att en översyn av processen görs, även om processen med märkningen av någon ansågs ha blivit väl krånglig. Det är således viktigt att ett fortsatt förbättrings- och förankringsarbete planeras och genomförs systematiskt.

Förbättrad användning

Några punkter som behöver diskuteras och arbetas vidare med är a) hur vi får fler hållbarhetsmärkta kurser totalt, b) hur fler hållbarhetsmärkta kurser får lärandemål som tydligare klargör att innehållet motsvarar kriterierna, c) hur vi undviker att kurser hållbarhetsmärks utan att kriterierna uppfyllts samt d) om vi bör göra något åt de kurser som idag är hållbarhetsmärkta utan att det tydligt framgår av kursplanen hur kriterierna uppfyllts.

Förbättrade information

Det finns alltså ett behov av att ytterligare informera om de nya kriterierna. Framförallt bör detta troligen ske via utbildningsledare, institutionsråd och programråd. Sannolikt är det så att det fortfarande finns de som inte känner till märkningen alls och de som fortfarande lever med de tidigare mindre strikta kriterierna för märkningen.

Förbättrad tillgänglighet och synlighet

Det finns också behov av att förbättra tillgängligheten och synligheten av de nya kriterierna på webben. Detta arbete pågår nu och kriterierna kommer att kunna nås via Medarbetarportalens utbildningssidor, lärarhandbok och miljöhandbok. Institutionerna bör också uppmanas länka till huvudsidan för märkningen.

Studenter ser hållbarhetsmärkningen via GU:s utbildningssidor för kurser och program.

För att märkningen skall bli ytterligare synlig för lärare och studenter kommer själva märkningsprocessen i framtiden att ske i KursplaneGubas istället för som nu i UtbildningsGubas. Detta betyder också att en text kommer att infogas i anslutning till lärandemålen i kursplanen där det framgår om kursen är hållbarhetsmärkt och en hänvisning till kriterierna finns. Arbetet med denna förändring i databaser och inrapportering pågår just nu.

Integrering av hållbarhetsmärkningskriterierna i den webbaserade verktygslådan för hållbar utveckling i kurser och program behöver göras. De nu aktuella och framtida workshoppar som ordnas för användning av verktygslådan bör också innefatta utveckling av lärandemål som uppfyller hållbarhetskriterier. Exempel på sådana lärandemål från redan märkta kurser bör tillföras verktygslådan.

Det behöver också klargöras hur hållbarhetskriterierna förhåller sig till Agenda 30, dvs. FN:s globala hållbarhetsmål.

Inget behov av förändrade kriterier

Det finns i dagsläget inga förslag på förändring av kriterierna. Det går inte att bedöma om kriterierna behöver revideras då det inte finns tillräckliga belägg för att kriterierna används vid hållbarhetsmärkningen. Av samma skäl har det inte heller gjorts någon utvärdering av studenternas uppfattning om hur märkningen fungerar. Det kan också finnas anledning att framgent tydliggöra relationen mellan hållbarhetskriterierna och de nya globala hållbarhetsmålen.